

НАСОКИ ЗА ПОВИШАВАНЕ ЕФЕКТИВНОСТТА НА ПОДГОТОВКАТА ЗА РЕАГИРАНЕ ПРИ БЕДСТВИЯ И ПЪРВА ПОМОЩ В СИСТЕМАТА НА УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Гл. ас. д-р Даниела Балева
Военна академия „Г. С. Раковски“

Резюме. Една от основните предпоставки за опазване живота и здравето на децата в училище при възникване на бедствия и инциденти е ефективната подготовка за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ. В тази връзка, настоящата статия представя част от резултатите от проведено анкетно проучване сред ученици и учители за обучението им в тази област и разглежда основните направления за повишаване на нейната ефективност. Представени са не само основните варианти за постигането на тази цел, но и техните главни положителни и отрицателни страни.

Ключови думи: подготовка; реагиране при бедствия; първа помощ; ученици; учители

Знанията и уменията за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ имат изключително значение за опазване живота и здравето на децата при възникване на бедствия и инциденти. Особено значение придобиват те, от една страна, поради нарастването на честотата на възникване и мащабите на щетите на възникващите през последните десетилетия бедствия и инциденти, а от друга – поради това, че в сравнение с възрастните децата търпят повече, по-силни и дългосрочни негативни ефекти в резултат от възникването на бедствия и инциденти (Lai, La Greca 2020).

Повишаването на ефективността на обучението за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ в системата за предучилищно и училищно образование може да се осъществи в две основни направления.

Първото направление е свързано с повишаването на резултатите от провеждането на този вид обучение при запазването на постоянни равнища на дидактически разходи, а второто – с ограничаване на разходите, при запазване на резултатите на желаното ниво.

Освен общите направления за повишаване ефективността на подготовката за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ е необходимо да се анализират и конкретни възможности както по отношение повишаване ефективността на този вид подготовка на учителите, така и на самите ученици.

С оглед постигане на пълнота на анализа в периода юни – юли 2021 г. е проведено и анкетно проучване относно степента на подготовка на учителите и учениците за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ и нагласите им за обучение в това направление. В проучването са взели участие 1105 ученици и 419 учители от 26 частни, държавни и общински основни и средни училища, гимназии и колежи от шестте планови икономически района на страната.

Поради това, че за провеждането на изследването е необходимо не само разрешение от страна на Министерството на образованието (получено с писмо на заместник-министъра на образованието и науката с рег. № 0435-20/01.06.2021 г.), но и на училищното ръководство, както и на родителите на анкетираните непълнолетни ученици, не беше възможно спазването на условията за реализиране на представителна извадка. По тази причина за изследване на подготовката на учителите и учениците е използван методът на отзовалите се, т.е. лицата, участват доброволно в провеждането му.

Повишаване ефективността на подготовката на учителите

Повишаването на ефективността на подготовката на учителите за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ следва да се разгледа с приоритет. Това е така, от една страна, поради факта, че от морална гледна точка и във връзка с разпоредбите на чл. 219, ал.2, т. 2 от Закона за предучилищното и училищното образование (2016)¹⁾ и чл. 5, ал. 1, т. 14 от Наредба № 15 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти³⁾ учителите имат задължението да опазват живота и здравето на децата и учениците по време на образователния процес и на други дейности, организирани от институцията. От друга страна, равнището на подготовка на учениците за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ зависи пряко от това на учителите, т.е. с оглед повишаването на едното е необходимо да се повиши преди това другото.

Като основни насоки за повишаване ефективността на подготовката на учителите за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ на пострадали при инциденти могат да се открийт:

- подобряване степента на обученост;
- повишаване трайността на усвоените от тях знания и придобитите умения.

Подобряване степента на обученост за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ

Първото направление за повишаване ефективността на обучението на учителите за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ, което следва да бъде разгледано, е повишаването на степента на тяхната обученост.

Степента на обученост представлява съотношението между знанията и уменията, които са усвоени от обучаемите, и онези, които ще се използват като стандарт за сравнение. В този смисъл, от съществена значимост е адекватността на приетите стандарти. На практика може да се получи така, че при занижен стандарт усвояването на малко (на практика недостатъчно) количество знания и умения да се тълкува като критерий за постигане на висока степен на обученост. И обратното, ако стандартът е твърде завишен, частичното усвояване на преподадените знания може да се тълкува като реализиране на ниска степен на обученост без оглед на абсолютната полезност, която тези знания и умения носят в практиката.

По тази причина степента на обученост не следва да се разглежда само и единствено като степен на усвояване на предадения материал. В контекста на повишаване ефективността на обучението е целесъобразно, на първо място, да бъде определено желаното равнище на знания и умения за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ.

Основното предизвикателство, свързано с определянето на обема знания и умения, който е обективно необходим на лицата за реакция при възникване на бедствия и оказване на първа помощ на пострадали, произтича от невъзможността да се прогнозира с точност всички обстоятелствата, при които учителите следва да могат да реагират. Информация за възможните бедствия може да се получи от провеждането на различни проучвания сред участниците в образователния процес, от плановете за защита при бедствия на национално, областно и общинско равнище или от плановете за защита на пребиваващите, разработвани на основание разпоредбите на Закона за защита при бедствия.

Определеното желано равнище на знания и умения на учителите следва да бъде съпоставено с актуалното към настоящия момент.

Резултатите от проведеното анкетно проучване ефективността на подготовката за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ показват, че на практика 18% от учителите не са преминали никаква подготовка за реагиране при бедствия и приблизително 27,5% от тях не са участвали в обучения за оказване на първа помощ. Следва да се отчете и фактът, че над половината от учителите, които са участвали в някакъв вид обучение за оказване на първа помощ, са преминали курс на БЧК за кандидат-водители на МПС, което няма отношение към избраната от тях професия.

В тази връзка, основното усилие за подобряване степента на обученост на учителите за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ следва да

бъде насочено към осигуряването на всеобхватност на подготовката в тези две области.

Съществуват различни варианти за повишаване степента на обученост на учителите за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ чрез осигуряване на всеобхватност на подготовката за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ.

Първият вариант, който следва да се разгледа, е свързан с *включването на подготовката за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ в задължителната подготовка за получаване на педагогическа правоспособност*. Той се характеризира както със съществени положителни, така и с някои отрицателни страни.

По отношение на положителните страни като такива могат да се посочат:

- осигуряване на всеобхватност на подготовката по отношение на новопридобилите педагогическа правоспособност кадри;
- наличие на определен минимум от знания и умения в тази област от самото начало на професионалния път.

Като основни отрицателни страни на този вариант могат да открият:

- необходимост от реорганизиране на учебните планове за придобиване на педагогическа правоспособност;
- учителите с вече придобита педагогическа правоспособност остават извън този процес на подготовка.

Включването на подготовката за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ в рамките на задължителната подготовка за студентите в специалностите с педагогическа насоченост е целесъобразно да бъде под формата на отделна дисциплина, която да бъде обвързана с получаването на определен брой кредити. Справка по отношение на курсовете, които се предлагат в България, показва, че обученията за оказване на първа помощ най-често са с продължителност до 8 часа присъствено обучение, а курсовете за реагиране при бедствия – най-често до 30 – 40 часа. На тази основа може да се предположи, че базов курс за подготовката на педагогическите специалисти за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ може да се проведе в рамките на 50 часа студентска заетост, което да донесе два кредита, съгласно Наредба № 21 от 30 септември 2004 г. за прилагане на система за натрупване и трансфер на кредити във висшите училища⁴⁾.

Вторият вариант, който е необходимо да се анализира, е свързан с възможността за въвеждане на *задължение за преминаване на основен курс по първа помощ в рамките на определен срок на всички лица, получили учителска правоспособност*. Както и при първия вариант, така и по отношение на този съществуват както положителни, така и отрицателни страни.

Основните положителни са:

- възможността за обучаване по първа помощ на всички лица, които към момента нямат никаква подготовка за оказване на такъв вид помощ;

– възможност за осигуряване на гратисен период, в рамките на който всички учители да могат да преминат първоначално обучение по първа помощ.

Като главни отрицателни страни на този вариант за осигуряване на всеобхватност на обучението могат да се посочат:

- необходимост от финансиране на този вид обучение;
- допълнително натоварване на учителския състав със задължението да преминат съответното обучение.

Третият вариант за повишаване степента на обученост на учителите е свързан с въвеждането на *задължителна подготовка за реагиране при бедствия на всички лица, получили учителска правоспособност през определен срок.*

Като основни положителни страни могат да се открият осигуряването на:

- възможност за обучение за реагиране при бедствия на всички лица, които към момента нямат никаква подготовка в тази област;
- възможност за осигуряване на гратисен период, в рамките на който всички учители да могат да преминат първоначално обучение за реагиране при бедствия.

Основните отрицателни страни, аналогично на предходния вариант, са свързани с необходимостта от осигуряване на допълнително финансиране за реализиране на обучението и допълнителното натоварване, което ще възникне за учителския състав.

Прилагането на трите предложени варианта за повишаване степента на обученост на учителите за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ би довело до 100% обхват на представителите на тази ключова група. Съществуват обаче и определени негативи при тяхното реализиране, свързани основно с допълнителното натоварване на учителите и необходимостта от изразходването на определени времеви и финансови ресурси. От съществено значение е въпросът по какъв начин ще бъде финансирано такъв тип обучение, в случай че се приеме то да бъде задължително за всички практикуващи професията.

Следва да се отчете и фактът, че при проведеното проучване сред учителите приблизително 59,9% от анкетиранияте заявяват желание да бъдат обучени за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ. Останалите декларираят, че не желаят да бъдат обучавани или че не могат към този момент да преценят, което обуславя необходимостта от предприемане на действия за повишаване на тяхната мотивация.

Повишаване трайността на усвоените знания и придобитите умения

Осигуряването на трайност на усвоените знания и придобитите умения за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ е фактор, който следва да се отчита както при планирането, така и при провеждането на подготовката в тази насока. Това е така не само поради важността ѝ за опазване живота и

здравето на хората, но и с оглед необходимостта от заделяне и изразходване на значителни времеви и финансови ресурси за нейното реализиране.

В тази връзка е необходимо да се разгледат основните варианти за повишаване трайността на усвоените знания и придобитите умения за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ. Като такива могат да се посочат:

- въвеждане на задължителни опреснителни курсове за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ през определен период от време;
- използване на нови съвременни методи и форми на преподаване.

Всеки един от тези варианти се характеризира както с положителни, така и с отрицателни страни, които следва да се отчитат.

По отношение на възможността за въвеждане на задължителни опреснителни курсове, като основни положителни страни могат да се открият:

- осигуряване на трайност на необходимите за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ знания и умения;
- възможност за запознаване с последните постижения на науката и развитието на технологиите за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ.

Основните отрицателни страни на този вариант са:

- необходимост от допълнителни материални, човешки и финансови ресурси за провеждането на такива курсове;
- допълнителна ангажираност на учителския състав за поддържане на високо ниво на подготовка за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ.

При използването на нови съвременни методи и форми на преподаване като основна положителна страна може да се разглежда осигуряването на възможност за повишаване трайността на усвоените знания и придобитите умения с относително по-малък разход на ресурси. Основната отрицателна страна на този вариант е, че той може да се използва, за да допълни традиционното обучение, но не и да го замени изцяло.

Повишаване ефективността на подготовката на учениците

Аналогично на ефективността на подготовката на учителите за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ, тази на учениците може да се повиши с:

- подобряване степента им на обученост;
- повишаване трайността на придобитите знания и умения;
- прецизиране времето за подготовка.

Подобряване степента на обученост за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ

Подобряването на степента на обученост на учениците за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ е свързано с две основни задачи:

- определяне на обема необходими знания и умения за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ;

– осигуряване на достъпност на преподавания материал.

Към първата от тях следва да се подходи по начин, аналогичен на този при определянето на необходимите на знания и умения за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ на учителите.

Втората задача е свързана с осигуряването на *достъпност на преподавания материал*. Това е от особена значимост по отношение на обучението на учениците, тъй като тяхната подготовка е необходимо да бъде съобразена както с индивидуалните, така с възрастовите им особености.

Съществуват различни варианти за повишаване ефективността на подготовката на учениците за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ чрез подобряване на постигнатите резултати.

Първият такъв вариант, който следва да се разгледа, е *намаляването на теорията до минимум за V – VII клас и провеждане на повече практически занятия под формата на игри и упражнения за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ*. Основната положителна страна на този вариант е свързана с възможността за усвояване на прости практически умения, необходими за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ. Отрицателна страна на този вариант е, че той изисква наличието на различни дълготрайни материални активи и материални запаси (манекени за кардиопулмонална ресусцитация и автоматична външна дефибрилация, бинтове, марли и др.), обучени специалисти по първа помощ, които да умеят да работят с деца.

Вторият вариант в това направление е *да се увеличат часовете за теоретична и практическа подготовка за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ*. Като положителна страна на този вариант може да се открие осигуряването на повече време за преподаване на необходимите знания и умения. Главната му отрицателна страна е свързана с необходимостта от реструктуриране на учебните планове и програми, т.е. отпадане на друг учебен материал поради значителната натовареност на учениците и учителите.

Третият вариант е *да се осигурят професионално подготвени кадри за провеждането на теоретичната и практическата подготовка на учениците*. Основните положителни страни на този вариант са:

- повишаване качеството на преподаване на базата на експертните знания и опит на кадрите в областта на реагиране при бедствия и оказване на първа помощ;

- освобождаване на учителите от отговорност за преподаване в област, в която те не са специалисти.

Като основни отрицателни страни на този вариант могат да се посочат:

- липса на достатъчно професионално подготвени кадри, които същевременно да имат опит с работа с деца от различни възрастови групи;

- увеличаване на разходите за училищата за провеждане на подготовката.

Към увеличаването на часовете за теоретична и практическа подготовка за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ следва да се подхожда внимателно. От една страна, в случаите, когато става въпрос за увеличаване на часовете за този вид подготовка, като част от учебната програма на учениците, може да се гарантира всеобхватност на обучението. Резултатите от проведеното анкетно проучване сред учениците показват, че този вариант се възприема и най-добре от тях (62,9% от анкетирания деца го предпочитат). От друга страна обаче, следва да се отчита голямата натовареност на учениците от всички класове, като в редица случаи, за да се спазят изискванията на Наредба № 10 от 19 юни 2014 г. за здравните изисквания при изготвяне и спазване на седмичните учебни разписания²⁾, следва да се търсят варианти за реструктуриране на планове за обучението им.

По отношение на увеличаването на часовете за теоретичното обучение на учениците е необходимо и да се отчита фактът, че възприемането на част от материала предполага предварително придобиване на знания в други области, като например биология и химия, като последното отново е съобразено както с възрастовото развитие, така и с необходимостта от поетапно натрупване на знания у учениците.

Тези обстоятелства правят на практика невъзможно целият обем от необходими знания и умения да бъде преподаден и усвоен наведнъж или дори в рамките на една учебна година. Обучението за начините за реагиране при бедствия и техниките за оказване на първа помощ следва да се разглежда като дългосрочен процес, при който знанията и уменията се натрупват и задълбочават с отчитане на възможностите на обучаемите да ги възприемат и усвоят.

Разглеждането на този вид обучение като процес е в пряка връзка и със следващото направление за повишаване на неговата ефективност – повишаването на трайността на придобитите знания и умения за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ на пострадали при инциденти.

Повишаване трайността на придобитите знания и умения

Въпросът за повишаването на ефективността на обучението за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ отново не следва да бъде разглеждан изолирано от проблема по осигуряване трайността на придобиваните знания и умения.

Както обучението за реагиране при бедствия, така и това за оказване на първа помощ са със силна практическа насоченост. При тях от основно значение е придобиването на практически навици и умения и в по-малка степен – повишаването на теоретичната подготовка на обучаемите. Последната е важна по-скоро дотолкова, доколкото е необходима за усвояването на желаните навици и умения. По тази причина и основният метод за постигане трайност на знанията и уменията за реагиране при бедствия и оказване на първа по-

мощ е упражнението. Наред с упражнението някои автори разглеждат като относително самостоятелен метод за затвърждаване на учебния материал и за повишаване на трайността на знанията и уменията повторението. Въпреки че то може да се възприеме и като прием, който включва в себе си други методи. Повторението играе значима роля за свързване на старите знания с новите, като още К. Д. Ушински посочва, че преподавателят трябва да използва повторението не за да припомня забравеното, а да предотврати самия процес на забравяне и да свърже старите знания с новите. Ушински посочва още, че колкото по-малка е възрастта на обучаемите, толкова по-често следва да се използва повторението⁵⁾.

Съществуват различни варианти за повишаване ефективността на подготовката на учениците за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ чрез повишаването на трайността на придобитите знания и умения.

Първият вариант е *да се въведат повече часове за практическа подготовка за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ в учебните планове*. Основни положителни страни на този вариант са, че той дава възможност за:

- усвояване на необходимите умения за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ;
- затвърждаване на придобитите умения, като при достатъчна тренираност на лицата те биха могли да ги прилагат при различни ситуации, включително такива, свързани със силен стрес.

Основните отрицателни страни на този вариант са свързани с необходимостта от:

- различни материални активи и консумативи (манекени за кардиопулмонална ресусцитация и автоматична външна дефибрилация, бинтове, марли и др.), обучени специалисти по първа помощ, които да умеят да работят с деца;
- допълнително време за реализиране на упражненията или реструктуриране на програмите за подготовка.

Вторият вариант за повишаване трайността на придобитите знания и умения на учениците с оглед повишаване ефективността на подготовката им за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ е свързан с *прецизиране времето за провеждане на занятията през учебната година*. Като основна негова положителна страна може да се посочи възможността за затвърждаване на натрупаните знания и умения по време на учебната година. В същото време, следва да се отчита фактът, че този вариант предполага реструктуриране на програмите за подготовка, което може да се разглежда и като основна негова слабост.

За постигането на по-голяма трайност на знанията и уменията на учениците за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ следва едновременно да се използват различни методи и форми на подготовка и да се прецизира времето за повторение и затвърждаване на преподавания материал. Следователно предложените два варианта за подобряване ефективността на подго-

товката могат да се разглеждат като допълващи се, а не като алтернативи за постигането на една и съща цел.

Прецизиране времето на подготовка за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ

Значителното учебно натоварване, както и фактът, че към настоящия момент подготовката за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ е съсредоточена основно в рамките на часа на класа, ограничават времето и възможностите за формиране на допълнителни практически полезни навици и умения в тази насока. В тази връзка и като се отчитат резултатите от проведеното анкетно проучване сред учениците, може да се предложат различни варианти за изместване на времето за подготовка за реагиране при бедствия или осигуряване на допълнително такова в период от годината, когато както учениците, така и учителите са цялостно по-малко натоварени и резултатите от тази подготовка биха могли значително да се подобрят.

Първият вариант за подобряване на резултатите от подготовката за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ чрез прецизиране на времето за нейното провеждане, който следва да се анализира, е *създаването на възможност за допълнителна извънкласна дейност за провеждане на практически тренировки*. По отношение на този вариант следва да се отчита, че той дава възможност за:

- използване на допълнително време за подготовка над предвиденото в учебните планове;
- привличането на специалисти в областта на оказването на първа помощ и реагиране при бедствия извън щата на училището.

В същото време, той се характеризира с някои слабости, като:

- липса на задължителен характер за всички;
- необходимост от съфинансиране от страна на родителите на учениците.

Вторият вариант за подобряване на резултатите от обучението чрез прецизиране на времето за обучение е *организирането на летни/зелени училища*. Основните положителни страни на този вариант са свързани с това, че той дава възможност за:

- използване на допълнително време за подготовка над предвиденото в учебните планове;
- привличане на специалисти в областта на оказването на първа помощ и реагиране при бедствия извън щата на училището.

Като негови основни отрицателни страни могат да се посочат:

- липса на задължителен характер за всички ученици (т.е. не може да се осигури всеобхватност на обучението);
- необходимост от съфинансиране от страна на родителите на учениците.

От една страна, провеждането на допълнителни занимания за подготовка

в областта на реагирането при бедствия и оказването на първа помощ под формата на допълнителна извънкласна дейност или организирането на летни или зелени училища представлява реална алтернатива на преструктурирането на учебните планове.

От друга страна, резултатите от проведеното анкетно проучване сред учениците показват, че приблизително 18% от децата биха участвали в обученията за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ, ако те бъдат организирани като допълнителна извънкласна дейност, и едва 6 % от анкетирания биха се включили в лятно училище с такава насоченост. Допълнително ограничение по отношение на обхвата от лица, които биха участвали в така организираната подготовка, би могло да произтече от необходимостта от цялостно или частично финансиране на обучението от страна на родителите на учениците. Въпреки факта, че този вариант на подготовка може да даде възможност за привличането на специалисти в областта на оказването на първа помощ и реагиране при бедствия извън щата на училището, следва да се отчита и необходимостта от намирането на специалисти в тази област, които същевременно да имат опит и умения за работа с деца от различни възрастови групи.

Представените варианти за повишаване ефективността на подготовката за реагиране при бедствия и оказване на първа помощ в системата на училищното образование създават възможност за осигуряването на всеобхватност на обучението на учителите и учениците в това направление, като същевременно способстват за повишаване трайността на придобитите знания и умения. Комплексна оценка на влиянието на тяхното прилагане върху цялостната ефективност на процеса на подготовка ще бъде предмет на допълнително изследване.

БЕЛЕЖКИ

1. Закон за предучилищното и училищното образование, обн. ДВ. Бр. 79 от 13 октомври 2015, изм. и доп. ДВ. Бр. 82 от 18 септември 2020 г. [Online] [Viewed 7 Sept 2021]. Available from: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2136641509>
2. Наредба № 10 от 19 юни 2014 г. за здравните изисквания при изготвяне и спазване на седмичните учебни разписания, в сила от 01.09.2014 г., издадена от министъра на здравеопазването, Обн. ДВ. бр. от 1 юли 2014 г., изм. и доп. ДВ. бр. 31 от 18 април 2017 г., изм. и доп. ДВ. бр. 11 от 2 февруари 2018 г. [Online] [Viewed 18 Sept 2021]. Available from: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2136246471>
3. Наредба № 15 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти, в сила от 02.08.2019 г., издадена от министъра на образованието и науката, Обн. ДВ. бр. 61 от 2 август 2019 г., изм. и доп. ДВ. бр. 101 от 27 ноември 2020 г., изм.

- и доп. ДВ. бр. 80 от 24 септември 2021 г. [Online] [Viewed 16 Oct 2021]. Available from: <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2137195301>
4. Наредба № 21 от 30 септември 2004 г. за прилагане на система за натрупване и трансфер на кредити във висшите училища. В сила от 12.10.2004 г. Обн. ДВ. Бр. 89 от 12 октомври 2004 г. [Online] [Viewed 5 Jan 2022]. Available from: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135493306>
5. Ушинский, Материалы к третьему тому „Педагогической антропологии“, . [Online] [Viewed 10 Dec. 2021]. Available from: http://az.lib.ru/u/ushinskij_k_d/text_1870_chelovek_kak_predmet_vospitaniya_tom_3.shtml

REFERENCES

- LAI, B. S. & LA GRECA, AN., 2020. *Understanding the Impacts of Natural Disasters on Children. Child Evidence Brief*. Boston: Boston College.

DIRECTIONS FOR INCREASING EFFICIENCY OF FIRST AID AND DISASTER RESPONSE TRAINING IN SCHOOLS

Abstract. Efficient first aid and disaster response training is one of the main prerequisites for protecting the life and health of children on the school premises in case of disasters and incidents. This article presents a part of the results of a survey on training in this field, conducted among teachers and students. It not only shows the main directions for reaching the desired effect but focuses on both strengths and weaknesses of each of the versions presented.

Keywords: training; disaster response; first aid; teachers; students

✉ **Dr. Daniela Baleva, Assist. Prof.**

ORCID iD: 0000-0003-1858-2865

Emergency Management Department

Military academy “G. S. Rakovski”

Sofia, Bulgaria

E-mail: d.baleva@rmdc.bg